

pode folgar», en Pay Gómez Chatifio (BRAE xvii, 684), com es fa també en els docs. castellans de 1255 i 1260 (HRLang, RHisp. lxxvii, 195n.).

Tothom està d'acord que el mot en totes les seves variants prové en última instància de l'àr. 'amir 'emir, general', 'comandant'. El pas de *am-* a *alm-* en arabismes (per intrusió de l'article aglutinat) és un fet tan corrent que és superflu parlar-ne. Però les terminacions presenten un problema complicat i multiforme. Sobre el problema hi ha molta bibliografia, que en part vaig deixar prou utilitzada o refutada en el DCEC: Dozy, *Gloss.*, 164-5; Gebhardt, *Programm Greiz*, 1912; Eguílaz, 224-5; FEW I, 88-89; Ang. Prati, *Diz. Et. It.*, 40; Scheludko, *ZRPb.* xlvii, 422; Sainéan, *Sources Ind.* II, 393. Les terminacions més fàcils d'explicar, i també les més antigament datables, són les del tipus castellà-occità-gallec en *-te*. A Occident es poden datar des del cronista carolingi Eginhard († 844), que ja porta *amiratus* (*MonGerMHist.* I, 190).

Baist (*RForsch.* IV, 368-9) completà la demostració de la idea d'Amari (*Storia dei Musulm. di Sic.* III, 351-2) que aquestes formes vingueren del grec bizantí, on apareix *ἀμυρά* (pron. igual que *amirás*), genitiu *-άδος*; és veritat que Amari no pot testificar aquesta grafia grega ni les italianes, en els docs. sicilians, abans del S. XII, però és de creure que n'hi hagi testimonis més antics en el grec d'Orient, car els bizantins estigueren durament enfrontats amb els emirs sarraïns des de mitjan S. VII, quasi dos-cents anys abans de la crònica d'Eginhard, i en grec l'afegit de *-άς*, *-άδος*, com a sufix personalitzant i nacionalitzador, s'explica per si sol.

Per a les altres formes, mal que siguin tan múltiples, no es poden despatxar dient que són afegits de fantasia, com vol Sainéan, si no és en les que ja he caracteritzat així. En tot cas no la més estesa, en *-al*, que després fàcilment es canvia en *-all*;³ no ens podem acontentar amb dir que *-al* és una addició capritxosa sense base històrica, majorment vista l'enorme extensió geogràfica d'aquesta variant. Tan gran, que acaba per retornar-lo, així canviat, a terra musulmana, on *almarāliya* (o *almirālīya*) ja apareix designant els almiralls cristians (a manera de plural, o potser d'abstracte-collectiu, 'l'almirallat') en l'andalús Abenkhal-dun (fi S. XIV). Aquell 'ignoramus' es justifica només com a reacció contra la idea d'Eguílaz (ja refutada per Baist, però admesa encara per Prati), de partir d'un compost 'amir ar-rahl', que hauria designat inicialment el comandant dels vaixells de transport i tràfic comercial.⁴

Em decanto per tornar a la idea d'Engelmann: que en *-al* tenim l'aglutinació de l'article del complement aràbic de les nombrosíssimes combinacions en estat constructe. 'Amir al- es podia combinar amb dotzenes de complements diversos: *Amir al-šāšqar* 'comandant de l'exèrcit', *Amir al-mā* 'que es va dir de vegades per a caps de navilis (literalment 'comandant de l'aigua')', i molts altres; sobretot *Amir al-bahr* (*bahr* 'mar') i *Amir al-Mu'minin* foren usadíssims. Aquell és

el nom més corrent de l'almirall de l'esquadra, i ja fou assenyalat en l'historiador egipci Abu l-Mahāsīn (†1465), autor dels Annals d'Egipte (Dozy, *Suppl.* I, 37) i en Boqtor; que la data d'Abulmahasin no sigui gaire antiga no té res d'estrany, perquè essent un compost de formació òbvia en àrab, els lexicògrafs no s'han preocupat de registrar-lo i és ben cert que es degué usar des de molt abans: *amir al-bahr* 'comandador de la mar' = al gall. ant. *almirante do mar*, etc.

En particular 'amir al-Mu'minin 'Comandador dels Creients' és una designació ben generalment coneguda (d'on el nostre famós *Miramamolí*), per al comandant suprem dels Almohadis (batalla de les Naves, etc.) i de tants altres grans caps musulmans d'Espanya i de Mauritània; com assenyalà Seybold (*l. c.*) apareix sovint en la llatinització de fantasia *Admirabilis Mundi*, des d'abans de 1200: ara bé, això no té altra base que una disfressa llatina d'una etimologia popular romànica *almiral-món* o *amiral-del-món*, imitació aproximada de *mo'minin* > *moní(n)* entès com si significués 'mundà, mundial, del món'. Es comprendria fàcilment que la gent no entesa en àrab, en sentir tan sovint aquestes combinacions diverses amb *amir-al*, no comprenent gens el paper del component final, i no entenent gaire o ben poc, inclús el sentit d'aquest com a mot isolat, tiessin a creure que era una ponderació, o una concreció reforçadora però supèrflua: 'l'admirable del món' 'l'home més poderós del món'; *amir-al* 'de la mar' (els qui sabien una mica d'algaravia podien conèixer *bahr* 'mar'); la tendència havia de ser, doncs, a eliminar 'del món' o 'de la mar' com a afegits innecessaris a un nom ja prou clar i excessivament llarg.

DERIV.: *Almirallat* [Muntaner; *almirallatge* és calc només ocasional i inadmissible del cast. *almirantazgo*].

¹ «Si los anys, tola la virtut, no-t deuries desperar de plaura-li, exí com fajst, creent tu que ella volgués, per ventura, que tu foses l'asmirólt d'Irlanda», Corbatxo, *BDLC* xvii, 100, forma ben rara que no sembla digna de crèdit (errada per *armiralt* o *asmiralt*?). —² *Almiraje* que apareix en castellà el 1255 i 1260, com a castellanització d'un *almiralle* (també aquest en dos textos del S. xv), que pel sentit que revela de la correspondència entre *all* i *ajo*, *espill* i *espejo*, *cull* i *coge*, ens suggereix que siguin formes preses del català. —³ Per un «canvi de sufix» sempre fàcil, i fomentat encara per la difosa vacil·lació fonètica entre *-hs* i *-ls* en textos tardans, i en altres condicions sintàctiques, i alhora per alguna acció d'etimologia popular a base del parònim *mirall*, en el sentit de 'mirall de cavallers': recordem la llatinització *admirabilis mundi*. —⁴ Idea dolenta: 1.ª perquè si una haplogogia de *ra-rra* és un fet rat però possible, el resultat hauria hagut de ser llavors *amirral amb *-rr-* o, més naturalment, *amirrafal (els grups del tipus *-hl* intercalen sempre una vocal, cf. el nostre *rafal*); 2.ª la combinació 'amir ar-rahl' és merament suposada; i encara que, separat, *rahl* no es pot dir que en aquest sentit estigui